

GRAUSTU EKSPERTI

[TEKSTS: SANDRIS METUZĀLS
FOTO: PILSĒTVIDES PĒTNIEKU BIEDRĪBA «GRAUZTI»]

ŠOS OBJEKTUS TŪRISMA CEĻVEŽOS PARASTI NENORĀDA UN APMEKLĒTĀJU PŪĻUS TIE NEGAIDA. NESAGATAVOTS UN VIEGLPRĀTĪGS CILVĒKS TAJOS VAR SALAUZT KĀJU UN VARBŪT NE TIKAI TO VIEN. PAMESTAS RAĶEŠU ŠAHTAS, PRETGAIISA AIZSARDZĪBAS BUNKURI, SLĒGTAS FABRIKAS UN PAT CIETUMI - TĀ IR GRAUSTU ZONA, KUR VISLABĀK ORIENTĒJAS PUIŠI UN MEITENES, KURI JAU GADIEM ILGI IEMŪŽINA ŠO PAGĀTNES MANTOJUMU.

Veco būvju entuziastu kompānija ir apvienojusies pilsētvides pētnieku biedrībā «Grauzti», kas gan nav īpaši daudzskaitlīga (aktīvo biedru skaits nepārsniedz desmit), taču viņi kopš 2006. gada, kad jaunieši sāka ar to nodarboties, ir izlodājuši desmitiem pamestu objektu. Atšķirībā no daudziem citiem pamesto ēku apmeklētājiem viņus neinteresē metāllūžņi, bet gan iespēja iemūžināt fotogrāfijās to, kā izskatās pamestie objekti. Par interesantākajiem no šiem objektiem stāsta «Grauztu» aktīvisti Māris Rudzītis, Andris Putniņš un Mārtiņš Šloss.

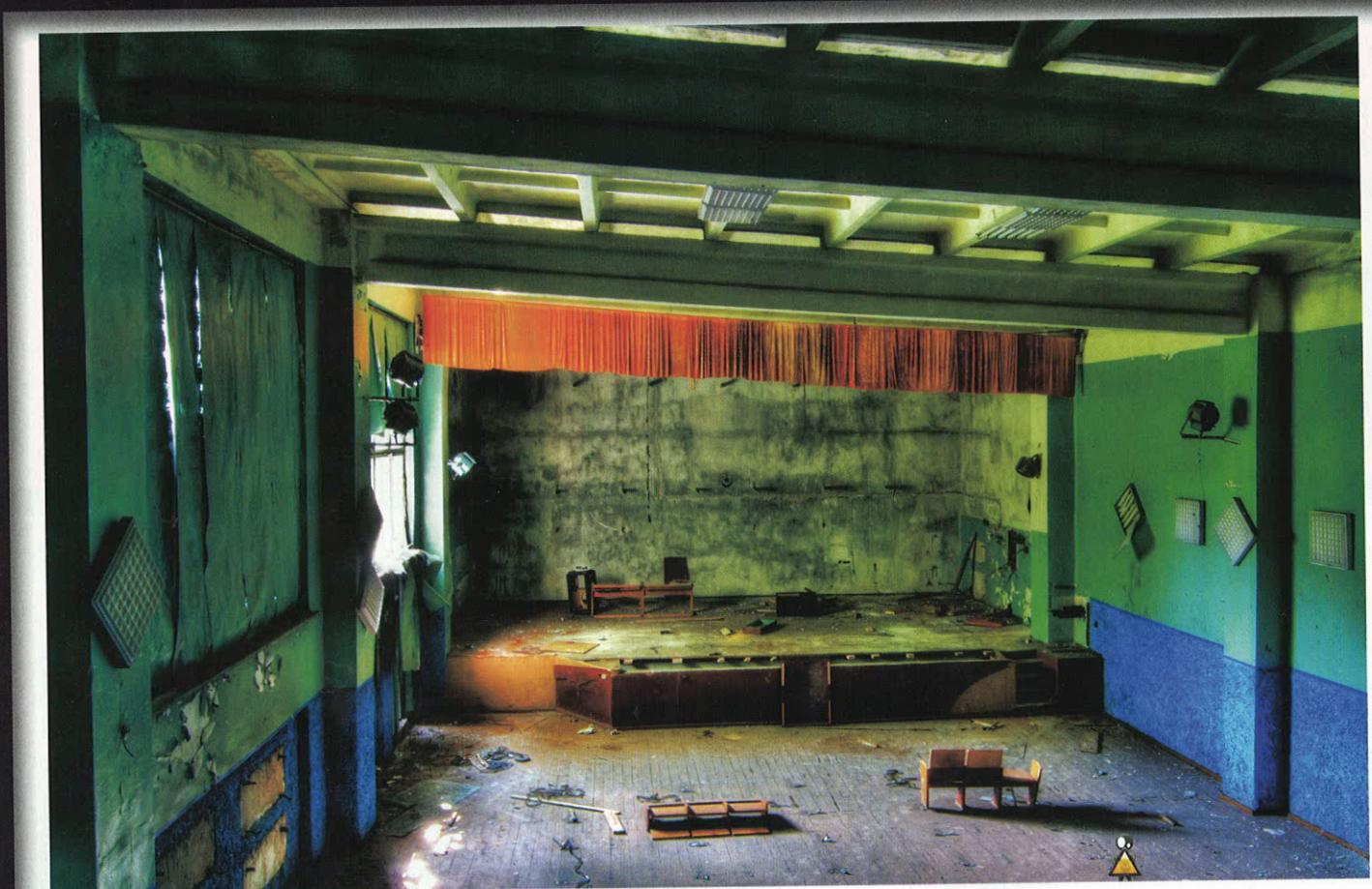
SLOKAS PAPĪRFABRIKA

Tagad no fabrikas pāri palicis tikai skurstenis un viena ēka, taču, kad mēs tur bijām 2008. gadā, skats bija pavisam citādāks.

Būtībā tur bija vesela pilsēta ar ražošanas cehiem un administratīvajām ēkām, labā stāvokli atradām pat laboratoriju. Tā kā Sloka ir diezgan kriminogēns rajons, pamestajās ēkās atradām arī izjauktas mašīnas un tamlīdzīgus brīnumus. Tas rajons vispār ir diezgan savdabīgs: viens mūsu paziņa, kurš tur dzīvo, stāsta, ka parasti, ārā ejot, uzvelk ādas jaku un sataisa skarbu ģimi – citādi sveikā var netikt cauri.

Blakus pamestajiem korpusiem kādu laiku darbojās cehs, kas ražoja kartona kafijas krūzītes, taču tad izcēlās ugunsgrēks, un pēc tā lielu daļu celtņu nojauca ar domu iekārtot tur kaut ko jaunu. Taču iznākumā tie cilvēki, kuri oficiāli vai neoficiāli izzāgēja visas metāla konstrukcijas, pēc sevis to teritoriju nesakārtoja, un tagad tur ir vienkārši gruvešu kaudzes. Tā ir skumīgā mūsu darbības puse – nākas samierināties ar to, ka vietas, kas vēl nesen bija labi saglabājušās, drīz vien mainās līdz nepazīšanai – nekā tur vairs nav.

SKRUNDAS LOKATORA PILSĒTIŅA

Skrunda ir tā vieta, ar kuru sākām savus pētījumus vēl 2006. gadā. Kad Māris pirmoreiz mēģināja tur tikt iekšā, nācās iet uz neskaitāmām iestādēm, lai saņemtu atļauju. Tagad jau tur esam pabijuši daudzas reizes. Pēc

Krievijas armijas aiziešanas pilsētiņu pārdeva kādai firmai, kas tur izzāgēja visas metāla konstrukcijas. Cik esam dzirdējuši, nesen notikusi atkārtota pilsētiņas izsole, taču tagad jau tur vairs palikušas tikai sienas.

PĀRLIELUPES CIETUMS

Kad bijām tur pirmoreiz, viss izskatījās tā, it kā cilvēki tikko būtu aizgājuši. Viss bija perfektā kārtībā! Teritorija bija slēgta, taču mēs atradām vienu šķirbu, pa kuru ielīst. Viss bija lieliskā kārtībā: logi, durvis, dzelondrātis. Bet tad vadība laikam nolēma daļu ēku nojaukt, un tagad ir palicis tikai galvenais korpuss un viena ēka, kurā ieslodzītie mācījās par elektriķiem.

TIRZAS RAKEŠU BĀZE

Ar daudziem objektiem ir tā, ka būtībā mēs esam nokavējuši to apskatīšanu un iemūžināšanu. Būtu mums bijusi iespēja sākt deviņdesmitajos, kad daudz kas vēl bija tādā skatā, kā to atstāja armija... Piemēram, redzējām filmu par to, kā izskatījas Rudbāržu

raķešu bāze tūlit pēc tam, kad to pameta krievu armija – jā, tas bija iespaidīgi! Tad likās – kāda vispār jēga tam, ko mēs darām, jo visu taču esam palaiduši garām! Taču būtībā mēs paspējām ielēkt pēdējā vagonā un vismaz kaut ko vēl redzēt.

MURJĀŅU KOKA KAMANIŅU TRASE

Kamēr Siguldas trasē vēl nebija atklāta, kamanībraucēji trenējās šeit. Pēc Siguldas atvēršanas vecajā trasē laikam vairs palika tikai otrā limeņa braucēji un īpaši to vairs neizmantoja. Tagad šajā trasē koks daudzviet jau ir izpuvis, tikai vienā trasē posmā kaut kas vēl, cik var saprast, tiek darīts. Tomēr apkārt valda pamestības sajūta. Mēs tur pabijām trīs četras reizes, bet nekad neviens neizrādīja ne mazāko interesī par to, ko mēs tur darām.

RĪGAS RADIORŪPNĪCAS PATVERTNE

Šī patvertne bija ļoti labi saglabājusies – galvenokārt tādēļ, ka bija aizslēgta un no malas neviens nezināja par tās pastāvēšanu. Kad 2009. gadā pirmoreiz tur iegājām, radās iespāids, ka pirms gadiem desmit kāds ir atstājis savu kafijas krūzi un vienkārši aizslēdzis durvis – tik labi viss bija saglabājies. Pat dīzelģeneratora motors spīdēja un laistījās – pietiktu uzlikt jaunu akumulatoru, lai varētu iedarbināt. Bija saglabājušies pat civilās aizsardzības uzskates materiāli. Taču ap 2011. gadu to objektu pamazām sāka izlaupīt, bet nu jau tur vispār nekā nav.

VALMIERAS SIERA UN SVIESTA BĀZE

Tas ir liels objekts ar milzīgu pagrabu, kas gan mūsu vizītes laikā jau bija applūdis. Mēs tur paspējām pareizā laikā, jo apsardzes tobrīd vairs nebija, taču arī izlaupītāji vēl nebija uzradusies, tādēļ viss bija labi saglabājies. Apakšā atradām milzīgu arhīvu ar rūpnīcas dokumentiem, arī interesantu grāmatu par sviesta un siera eksporta vēsturi. Bija saglabājušies pagrabi ar plauktiem, kuros nogatavināja sieru. Turpat bija arī laboratorija, kurā uz sienas sarakstītas visas receptes.

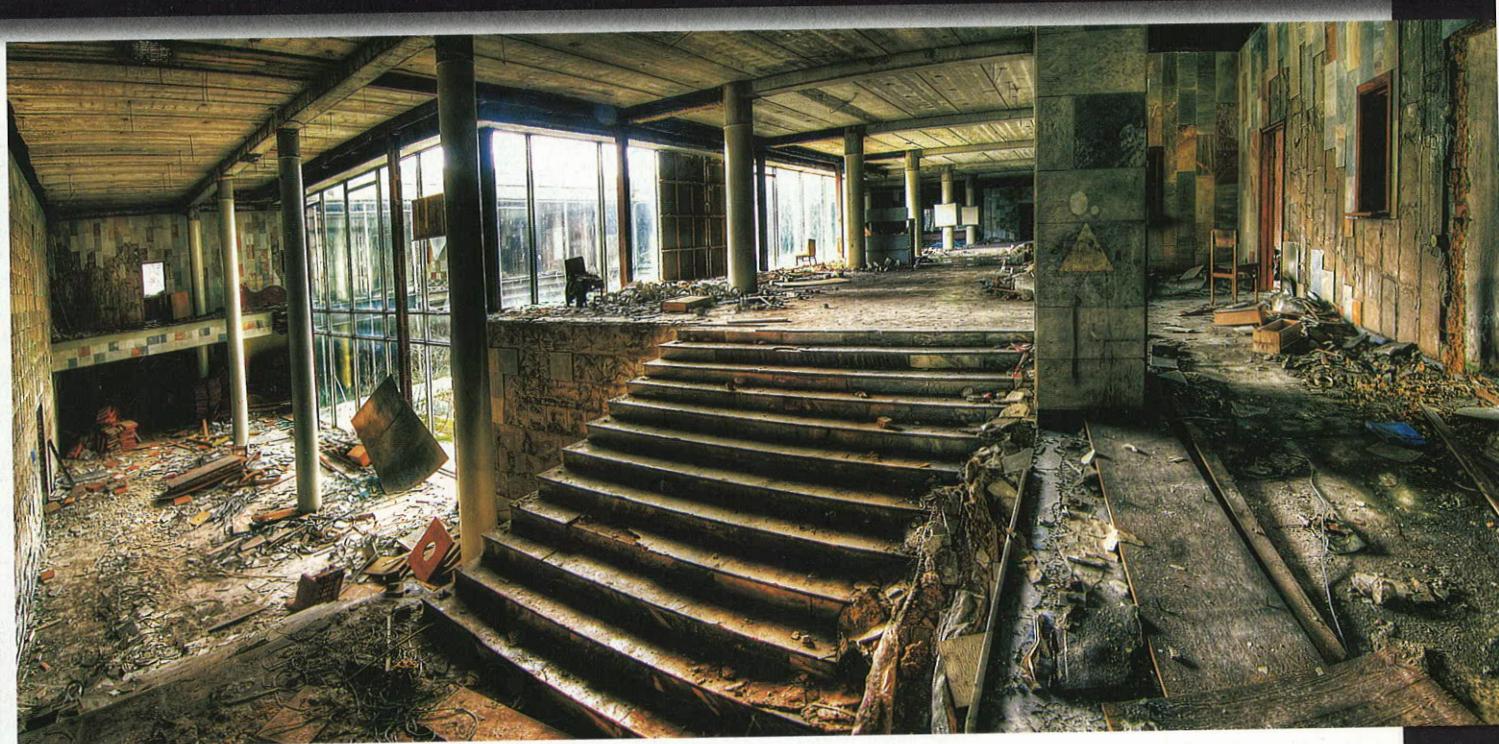
KĀ ATVĒRT SLĒGTĀS DURVIS

Kā iekļūt objektos? Ir divi ceļi. Pirmais ir oficiālais: ejam pie objekta īpašnieka un sakām, ka gribētu tikt iekšā un kaut ko nobildēt. Ja objekts pieder kādai valsts iestādei, parasti nākas rakstīt iesniegumu un izriet cauri veselai birokrātiskai sistēmai. Ja isti nav, kam šo atļauju paprasīt, ejam vienkārši tāpat. Būtibā tā ir nesankcionēta iekļūšana svešā teritorijā, kas augliski saucas *trespassing*. Taču mums

ir savi noteikumi, kas paredz, ka nedrīkstam būt nekādu reibinošu vielu ietekmē un neko nedrīkstam aiztikt. Mūsu mērķis nav kaut ko tur aiztikt, bet gan izzināt teritoriju un saglabāt informāciju nākamajām paaudzēm.

Vai ir gadījies mukt? Ir, kā nu bez tā! Taču, pat ja mūs noķer, svarīgi ir tas, ka mums ir tikai kameras – nekādu laužņu, zāģu vai kaut kā tāda. Neko neesam nēmuši, neesam

noķepājuši ar krāsu. Mēs taču tur neejam ar ļauniem mērķiem. Parasti tiekam cauri ar brīdinājumu – vairāk gan tā nedariet! Jāņem arī vērā, ka mēs pirms iešanas objektā visu rūpīgi izpētām un apsvēram, vai tas ir pietiekami droši un vai objekts nav bīstams. Mūsu vidū ir cilvēki, kas pārzina būvniecību un elektrības lietas, tādēļ tiešām tiek ņemti vērā visi iepējamie riska faktori.

PRESES NAMS

Par iekļūšanu pamestajā Preses namā tā īpašnieks gribēja pat sūdzēt mūs tiešā. Tur uzņemtās fotogrāfijas bijām iedevuši pazīstamam reportierim, kurš tās nopublicēja. Īpašnieks pēc tam apvainojās, ka mēs ceļam Preses namam neslavu un kaitejam biznesam. Taču tā nu tur iekšā izskatās, un ne jau mēs pie tā esam vainīgi.

NEPLĀNOTIE ATRADUMI

Reizēm gadās pamanīt visādus brīnumus, piemēram, vienā no objektiem atradām halucinogēno sēnu audzētavu. Var jau saprast arī cilvēkus, kas to ierikoja – diez vai viņiem varēja ienākt prātā, ka tik pamestā vietā iegadisies tādi dīvaiņi kā mēs. Protams, šādus atklājumus mēs nepubliskojam, gluži tāpat kā tos objektus, kuros atradām, piemēram, elektropreču vai velosipēdu noliktavas. Nopietni – neaizslēgtā objektā atradām telpu, kurā bija kaudzē sakrauti plazmas televizori! Mūs šīs lietas neinteresē, savukārt tie, kas gribētu kaut ko nozagt, mūžam neiedomāsies, ka tādā vietā var atrasties kaut kas vērtīgs.

Dažās vietās esam atraduši arī civilās aizsardzības aptieciņas, kurās cita starpā ir arī penāliši ar narkotiskām vielām. Pāris reizes ar mums ir sazinājušies cilvēki, kuri izrādījuši ļoti lielu interesiju par šo aptieciņu atrašanās vietu, taču mēs, protams, to neesam izpau-

duši. Ir arī tādi cilvēki, kas mums raksta un tiešā tekstā piedāvā kopā izlaupit objektus – lai mēs parādām, kur kas atrodas, bet viņi ar savu tehniku izzāgēs visu metālu. Taču mēs ar tādām lietām nenodarbojamies, mūsu hobījs ir pilsētvides pētniecība bez kādas materiālās ieinteresētības. Ir bijuši gadījumi, kad piesakās cilvēki, kuri it kā grib iesaistīties mūsu aktivitātēs, taču driz vien atklājas, ka apaksā ir kaut kādas savīgas intereses. Piemēram, vienu šādu interesētu paņēmām līdzi uz pamesto Čiekurkalna depo, taču pēc tam atklājās, ka viņu jau pēc mūsu kopīgā gājiena bija tur noķēruši zāģējam radiatorus. Bet pēc skata nudien nevarēja pateikt, ka viņš varētu kaut ko tādu darit. Tādēļ ar jaunu cilvēku piesaistišanu esam diezgan uzmanīgi. Mums gan ir ļoti laba sadarbība ar Līgatnes patvertni, kurā tagad ir muzejs – tur atrodas mūsu stends, reizēm tur lasām lekcijas.

IZPĒTES DARBS

Informāciju par izpētes vērtiem objektiem iegūstam dažādi. Nereti cilvēki, kuri zina, ar ko nodarbojamies, padod ziņu, lai aizbraucam tur vai tur. Vēl viens variants: ja Uzņēmumu reģistrā vai internetā pamanām ziņu, ka ir bankrotējis vai tiek pārdots kāds uzņēmums, mums tas ir signāls, ka būs apskatīšanas vērts objekts. Reizēm «Degpunktā» pamanām sižetu, ka bezpajumtnieki kaut kur pieķerti, zāģējam metālu – ahā, tātad tur ir kaut kāds objekts. Kādu laiku bieži gājām uz arhīvu. Iedomājies, tur sēž onkuļi, kuri pēta mantojumu lietas, bet te ierodas jauniešu grupiņa, sabida kopā četrus galbus un studē kartes, meklējot vecus bunkurus. Ir pat gadījies tā, ka aizbraucam pie kāda īpašnieka un lūdzam atļauju apskatīt viņa bunkuru. «Bet man taču nav nekāda bunkurs!» viņš saka. «Ir gan, mēs parādīsim!» Un tad brīnās – kā gan jūs to zinājāt, kā dabūjāt pieeju tādai informācijai...